

JÓLTEVŐK EMLÉKÜNNEPE A KOLOZSVÁRI
KOLLÉGIUMBAN.
MEGNYITÓ BESZÉD.

Mondotta: dr. Gál Kelemen igazgató.

Ezelőtt 80 esztendővel, 1842-ben történt. Főtanácsi gyűlésre gyűltek össze a presbiterek, az öregek, egyháziak és világiak vegyesen. A tanácsosok templomi díszben, lassú, ünnepélyes menetben vonulnak a templomba. Az orgona felbúg és méltóságosan hangzik fel a nagyszámú áhítatos gyülekezet ajkán: „Tebenned biztunk eleitől fogva.“ Székely Miklós püspök alakja jelenik meg a szószéken. A hívek áhítattal csüngnek ajakán.

Vége az istentiszteletnek. A menet ugyanolyan ünnepélyes lassúsággal „a szokott gyűlési terembe“ vonul. Az elnöki széket Dániel Elek főgondnok és a püspök foglalják el. Megkezdődik az egyház legfőbb törvényhozó testületének, a főtanácsnak tanácskozása. Szegedi Mihály kormányiszteki titoknok, Kelemen Benjámín és Körmöczy József eléterjesztik Bölöni Farkas Sándor végrendeletét: könyvtárát, pénz- és térképgyűjteményét, amerikai útján gyűjtött emlékeit az egyháznak hagyja, örökösévé a kollégium könyvtárát teszi. A főtanács tagjai megilletődött lélekkel hallgatják a végrendeletet, hálás szívvel fogadják a nagylelkű adományt. A gyűlés a könyvtár átvételére és kezelésére két külön bizottságot küld ki. Egyiknek kötelességévé teszi, hogy évenként jelentést terjesszen elébe.

Ezzel a hagyománnyal a könyvtár eddigi állománya és keretei akkor alig remélt méretekben megnagyobbodnak. Az addigi diák-könyvtáros helyett a könyvtár élére most egy tanárt tesznek. Mindjárt meg is választják Brassait s könyvtár-kezelési szabályzatot dolgoznak ki. Az adományozó sírja fölébe „célszerű emlék“ állítását határozzák s mindjárt aláírási ívet is indítanak az adakozásra. Elrendelik, hogy könyomatú mellképe „a néhai jelleméhez illő egyszerű ráában üveg alatt“ a könyvtárba helyeztessék. Ugyanakkor kimondják a Zsuki és Augusztinovics képeinek megszerzését és a könyvtárba helyezését is s a végrehajtásra az elnöklő főgondnokot kéri meg.

Ebben a termékeny és áldott levegőjű gyűlésben, ezekben a történelmi pillanatokban születik meg az a kegyeletes gondolat, amelynek áldozni íme ma összegyűltünk, hogy a jóltevők emlékezetét koronként az iskola falai között meg kell tisztelni.

Hogy kié ez a gondolat, nem tudjuk, a jegyzőkönyvek erre nézve nem jegyeztek fel semmit. De erősen meg vagyunk győződve, hogy a gondolat ott élt minden tanácstag szíve mélyén, csak kipattantó okra, alkalomra várt. És amikor a gondolat külső formát öltött, az egész gyűlés lelke hálás és köszönő érzelmekkel visszahangzott rá. Hiszen egyházunknak három és félszázéves történetében, annak minden tragikus fordulatanál ilyen áldott jóltevők alakjaival találkozunk, akik a nélkülözésben sinylődőket felemelik, az elhaló reményeket új életre keltik, a csüggedőkbe erőt öntenek és a sötét jelen bozótjaiból a szebb és derűsebb jövő utjait mutogatják.

Az első ilyen ünnepély a határozat alapján 1842 jun. 26-án tartatott. Ezután 20 év mult el úgy, hogy az emlékünnep tartása feledésbe merült. Közben volt az a korszak, mikor a történelmet nem az iskola padjain tanulták, hanem a csatatereken ágyudörgés közben csinálták s mikor „inter arma silent musae” és közbe esett az a korszak, amikor a költők csak a gólyamadáron és a „száraz ágon hallgató ajakkal” csüggedten ülő madarakon át tudtak nemzetükhez szólni. 20 év mulva, 1862-ben újra életre keltik a gondolatot s 1863 óta minden ötödik évben (egy néhány eltéréssel) megülik az ünnepet intézeteink.

A mai ünnepélyt főképp Dersi János jóltevőnk emlékeztének szenteljük. Hogy ki volt ő és minő érdemeket szerzett egyházunk és iskoláink körül, nemsokára hallani fogjátok Vári tanár úr előadásából. Én csak annyit mondok, csak arra figyelmeztetek, hogy nyissátok meg szíveteket a háládatosság és köszönet érzelmeinek, áldjátok emlékezetét azoknak, kiknek jóvoltából most itt lehettek, lelkeiteket mivelhetitek; mert nem a jóltevők szorúlnak rá a mi ünneplésünkre, hanem mi nekünk van szükségünk áldott alkalmakra, mikor a gondoktól legáltalább rövid időre felszabadítva lelkünket, szent áldozásra, lelki tisztálkodásra, erkölcsi erőgyarapodásra gyűlhetünk össze.

Ezzel az ünnepélyt megnyitom és felkérem Vári tanár urat emlékbeszéde megtartására.

DERSI JÁNOS, AZ IFJÚSÁG JÓLTEVŐJE.

(Emlékezés.)

Mondotta : Vári Albert.

Nem a harcok izzó tüzeiben, ágyuszó és puskaropogás közt szerzett vitézi érdemeknek kívánok szószólója lenni. Nem is a tudósnak sok virrasztással és nagy önfeláldozással elért újabb felfedezéseit akarom ismertetni. Nem is valamely művész-lelek teremtő ereje által létrehozott nagyszerű műveket óhajtok bemutatni. Nem vezérekről emlékezem meg, kik a világ tapsai között ragyogó betűkkel írják be nevüket a történelem könyvébe. Nem is prófétákról szólok, akiknek fennen szárnyaló lelke újabb és szebb világokat álmodik s szép álmaik megvalósítására egész életüket ráteszik. Hanem egy, a világ zajától félrevonult, csöndes és munkásélet emlékét s a hűséges munka eredményének bölcs felhasználását fogom ezúttal ismertetni, Dersi Jánosnak, az unitárius ifjuság nagy jóltevőjének emléke felújításával.

Ne kérdezzük, hogy ki a nagyobb, ki a dicsőbb, ki méltóbb az utókor hálájára és elismerésére? A vitéz katoná-e, akit az elébe adott parancs végrehajtásától az ég és a föld összeomlása sem tud eltántorítani s inkább megvárja, hogy Pompeji romjai maguk alá temessék, mint hogy elhagyja a számára kijelölt őrhelyet? A tudós-e, aki a természet titkainak kitérésével előbbre tolja az egyetemes haladás szekerét s az által az embert a jólét és kényelem felé emeli? A művész-e, aki lelke ihletésével teremt ujját és szépet a világ bámulására? A vezér-e, aki nagy tervek készítésével irányt mutat egész nemzedékeknek? A próféta-e, aki szép álmai álmodásával életre hív haldokló korokat s elszánt küzdelemre lelkesít tétlenül csüggedő világokat? Vagy a zajtalan munkás, a névtelen közkatoná, aki, mint a szorgalmas méh, önfeláldozással gyűjt és takarékoskodik, hogy hűsége és szorgalma eredményével boldogítson másokat, hogy lelke még akkor is hathatós tényezője legyen e földi életnek, amikor teste már régen porladozik az anyaföld ölében?